

MARIUSZ ZAŁUCKI

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Uwagi w sprawie wykorzystania nowych technologii dla rozrządzeń na wypadek śmierci w trakcie zagrożenia życia w podróży

Abstract

Comments on the Use of New Technologies for Dispositions *mortis causa* to be Made during the Life Threatening Situations while Travelling

The problems of testamentary inheritance in technological reality become an area that needs rethinking. Statutory constructions, designed several dozen years ago, are not necessarily adequate for the needs of testators. This includes, among others, the formalities of making a will, where the known regulations of the civil code appear to be outdated. With that in mind, the author attempts to analyse the form of the will, taking into account today's realities, referring to the making of a will in a situation where the testator is on the journey and his life is in jeopardy. The current shape and *ratio legis* of this range legislation are "in favor of", among others, for the search for a legal structure that would correspond to modern times, taking into account the achievements of technical knowledge. This is the subject of the author's statement.

Keywords: travel, *mortis causa* dispositions, testamentary formalities

Słowa kluczowe: podróż, dyspozycje *mortis causa*, wymagania formalne testamentu

1. Dziedziczenie testamentowe to w prawie polskim jak na razie jedyna alternatywa dla dziedziczenia ustawowego¹. Spadkodawca, który chce zmienić ustawowy porządek dziedziczenia, musi w tym celu sporządzić testament. Wymogi z tym związane są ściśle określone przepisami prawa. Testament to bowiem czynność prawna formalna, musi mieć odpowiednią formę, co oznacza, że spadkodawca w tej mierze musi

---

¹ M. Pazdan [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2000, s. 733–734.

korzystać z instrumentów znanych ustawie². Aktualnie prawo polskie zna dwa rodzaje formy testamentu: testamenty zwykłe oraz testamenty szczególne – określone w treści art. 949–958 k.c. Testament sporządzony z naruszeniem tych przepisów jest nieważny (art. 958 k.c.). Do testamentów zwykłych zalicza się testament holograficzny (art. 949 k.c.), testament notarialny (art. 950 k.c.) i testament alograficzny (art. 951 k.c.). Testamentami szczególnymi są: testament ustny (art. 952 k.c.), testament podróżny (art. 953 k.c.) oraz testament wojskowy (art. 954 k.c.)³. Testamenty zwykłe mogą być sporządzane w zasadzie w każdym czasie, natomiast testamenty szczególne tylko wówczas, gdy zachodzą przesłanki wskazane w ustawie, w tym wówczas, gdy zachodzi obawa rychłej śmierci spadkodawcy bądź gdy wskutek szczególnych okoliczności zachowanie zwykłej formy testamentu nie jest możliwe (art. 952 § 1 k.c.)⁴. Tego rodzaju regulacja jest wynikiem ewolucji przepisów dotyczących formy testamentu, do jakiej z biegiem lat doszło na ziemiach polskich, i jest zasadniczo zbliżona do innych regulacji na świecie⁵. Konstrukcje te były jednak wielokrotnie i nadal są krytykowane, choćby w związku z brakiem ich adekwatności do wymagań czasów, w których żyjemy. Jednym z obszarów krytyki jest ten dotyczący formy testamentu podróznego, którego aktualny kształt i *ratio legis* oparte na domniemanym przeświadczeniu, iż samo rozpoczęcie podróży na statku morskim lub powietrznym związane jest z zagrożeniem życia, nie wydają się odpowiadać potrzebom społecznym. Z pewnością nie uwzględniają zaś dzisiejszych realiów, zarówno dotyczących podróży na statku morskim i powietrznym, zagrożeń bądź ich braku z tym związanych, jak i możliwości nowoczesnej techniki, gdzie w zasadzie każdy korzysta z urządzeń pozwalających na utrwalenie oświadczenia woli spadkodawcy w bardziej przystępny sposób niż przed kapitanem statku. Stąd przedmiotem niniejszej wypowiedzi będzie problematyka sporządzania testamentu w sytuacji, w której spadkodawca znajduje się w podróży, a jego życie jest zagrożone, i stanowić będzie próbę nakreślenia kierunku możliwych przeobrażeń polskiego prawa spadkowego.

2. Sytuacja, w której spadkodawca znajduje się w stanie zagrażającym jego życiu, od dawna należy do tych stanów faktycznych, które postrzegane są przez ustawodawcę jako okoliczność uzasadniająca rozluźnienie wymagań formalnych testowania. Testamenty oparte na tej przesłance występowały w przeszłości w różnych ujęciach. Ich pierwowzorem, jak można sądzić, był rzymski *testamentum in procinctu*, testament dostępny jedynie dla żołnierzy w czasie wojny, gdzie żołnierz wypowiadał swą wolę przed towarzyszami broni⁶. W ślad za tym rozwiązaniem z biegiem lat pojawiały się rozmaite

² R. Kerridge, *Parry and Kerridge: The Law of Succession*, London 2016, s. 35 i n.

³ E. Skowrońska-Bocian, J. Wierciński, *Kodeks cywilny. Komentarz. Spadki*, red. J. Gudowski, Warszawa 2013, s. 132 i n.

⁴ Por. J. Kosik, *Przesłanki sporządzenia testamentu ustnego w k.c.*, „Studia Cywilistyczne” 1969, t. XII–XIV, s. 204 i n.

⁵ Por. M. Załucki, *Uniform European Inheritance Law. Myth, Dream or Reality of the Future*, Kraków 2015, s. 79 i n.

⁶ M. Jońca, *Forma i czas obowiązywania ‘testamentum in procinctu’ w prawie rzymskim*, „Prawo – Administracja – Kościół” 2004, nr 4, s. 35 i n.; M. Kuryłowicz, A. Wiliński, *Rzymskie prawo prywatne. Zarys wykładu*, Warszawa 2013, s. 145.

formy testamentu, które miały charakter prywatny i zasadniczo polegały na oświadczeniu przez spadkodawcę swojej woli *mortis causa* ustnie, w obecności świadków. Zazwyczaj ważność tych rozrządzeń była uzależniona od pewnych szczególnych zdarzeń, jakie musiały towarzyszyć ich sporządzaniu, stąd wyróżniano m.in. testamenty wojskowe czy testamenty sporządzane w czasie zarazy. Ich wspólnym mianownikiem było to, iż na ogół – po upływie określonego czasu od ich sporządzenia – traciły one swoją ważność. Uważano bowiem, iż w sytuacji, w której spadkodawca może sporządzić testament w zwykłej formie, możliwość skorzystania z formy ekstraordynaryjnej winna być ograniczona w czasie⁷.

W epoce kodyfikacyjnej testamenty szczególne oparte na przesłance stanu zagrożenia życia spadkodawcy pojawiły się we wszystkich tzw. wielkich kodyfikacjach. Stąd np. prawo francuskie wyróżniało m.in. testament wojskowy (art. 985 francuskiego k.c.) czy testament sporządzany w czasie zarazy (art. 985 francuskiego k.c.), podobnie jak prawo austriackie (testament sporządzany w czasie zarazy – § 597 ABGB, testament wojskowy – § 600 ABGB). Z kolei prawo niemieckie przewidywało w tym zakresie testament ustny (§ 2250 BGB), który w prawie austriackim należał do testamentów zwykłych (§ 585 ABGB)⁸. Wszystkie te systemy rozpoznawały także formę testamentu, którą dzisiaj nazwano by testamentem podróźnym (art. 988 francuskiego k.c., § 597 ABGB, § 2251 BGB). Podobne rozwiązania pojawiły się później także w niektórych innych systemach prawnych, w tym np. w prawie włoskim, hiszpańskim, portugalskim, brazylijskim czy polskim.

3. Realia, w których spadkodawca znajduje się w podróży, postrzegane są zatem przez niektórych ustawodawców jako takie, gdzie wymagania formalne stawiane rozrządzeniom na wypadek śmierci mogą być poluzowane. Zazwyczaj spotykane konstrukcje prawne oparte są na założeniu, iż podróż należy do tych okoliczności, które w sposób szczególny mogą zagrażać życiu człowieka. *Ratio legis* tego typu rozwiązań powiązana jest więc z tymi formami testamentu, które w założeniu służyć mają spadkodawcy wówczas, gdy nie jest możliwe sporządzenie testamentu w zwykłej formie⁹.

Przypomnieć trzeba, iż pomimo dość dużej różnorodności form testamentu w poszczególnych systemach prawnych, na ogół konkretne konstrukcje prawne testamentów określanych mianem zwykłych oparte są na trzech paradygmatach: testamentu holograficznego, testamentu sporządzanego w obecności świadków oraz testamentu publicznego, gdzie ostatnia wola spadkodawcy jest oświadczana w obecności osoby urzędowej¹⁰. Zastrzec trzeba, iż forma testamentu sporządzana w obecności świadków często ma postać mocno skomplikowaną i polega na oświadczeniu przez testatora jego woli ustnie, bądź na potwierdzeniu w ten sposób rozrządzenia przygotowanego uprzednio

⁷ Por. N. Jansen, *Testamentary Formalities in Early Modern Europe* [w:] *Comparative Succession Law. Testamentary Formalities*, eds. K.G.C. Reid, M.J. de Waal, R. Zimmermann, Oxford 2011, s. 27 i n.

⁸ Zob. np. S. Piłza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, cz. I, X–XVIII w., Kraków 2002, s. 295 i n.

⁹ D. Olzen, *Erbrecht*, Berlin 2013, s. 98.

¹⁰ K.G.C. Reid, M.J. de Waal, R. Zimmermann, *Testamentary Formalities in Historical and Comparative Perspective* [w:] *Comparative...*, s. 433–434.

w sposób pisemny¹¹. Jest to forma często przygotowywana przez osobę posiadającą wiedzę prawniczą, która po wysłuchaniu woli spadkodawcy nadaje jego intencjom brzmienie prawnie właściwe. Formę opartą na tej konstrukcji aktualnie można spotkać przede wszystkim w systemach *common law* (np. § 9 *Wills Act 1837*)¹². Nie jest to forma, która ma charakter odformalizowany, tak jak w wypadku austriackiego zwykłego testamentu ustnego (przepisy o tej formie testamentu uchylono w 2004 r., testament ustny skodyfikowany na nowo przesunięto do katalogu testamentów szczególnych¹³) czy form służących spadkodawcy jako tzw. formy szczególne.

Jeżeli zaś chodzi o formy szczególne, to podkreślić należy, iż w prawie spadkowym poszczególnych państw najczęściej spotykaną formą takiego testamentu jest testament wojskowy. Przykładowo można tutaj wskazać np. na prawo włoskie, gdzie dopuszcza się sporządzenie tejże formy testamentu, gdy testator znajduje się w strefie operacji wojskowych lub w miejscu o przerwanej łączności albo w niewoli (art. 618 włoskiego k.c.), prawo angielskie (§ 11 *Wills Act 1837*), prawo francuskie (art. 981 francuskiego k.c.), prawo hiszpańskie (716 hiszpańskiego k.c.), prawo portugalskie (art. 2210 portugalskiego k.c.), holenderskie (art. 4:98 holenderskiego k.c.) czy prawo polskie (art. 954 k.c.). Poza testamentem wojskowym występują oczywiście także i inne szczególne formy testamentu, w tym m.in. testament sporządzany w czasie epidemii (art. 985 francuskiego k.c.), klęski żywiołowej (art. 609 włoskiego k.c.) czy na obszarach, gdzie nie jest możliwe skorzystanie z usług notariusza w stanach nadzwyczajnych (art. 4:102 holenderskiego k.c.).

Także testament podróżny, jako testament szczególny, znany jest w kilku systemach prawnych. Przykładowo obecne prawo włoskie przewiduje możliwość sporządzenia testamentu na pokładzie statku morskiego oraz na pokładzie statku powietrznego¹⁴. Sporządzenie testamentu na statku morskim polega na oświadczeniu woli wobec dowódcy statku bądź jego zastępcy w obecności dwóch świadków. Następnie wola spadkodawcy spisywana jest w formie protokołu i podpisywana przez odbierającego oświadczenie, spadkodawcę i świadków (art. 611–615 włoskiego k.c.). Z kolei przepis art. 616 włoskiego k.c. umożliwia sporządzanie testamentu na pokładzie samolotu¹⁵. Sporządzenie tego testamentu jest dopuszczalne tylko podczas lotu i międzylądowań w pośrednich portach lotniczych, wyklucza się zaś możliwość jego sporządzenia, gdy samolot zatrzymał się przed podróżą oraz gdy przybył do miejsca przeznaczenia. W doktrynie wskazuje się, iż w każdym przypadku należy sprawdzić, czy wśród pasażerów i załogi nie ma osoby posiadającej uprawnienia notarialne. W wypadku obecności notariusza na pokładzie podnosi się, iż sporządzenie testamentu w szczególnej formie jest wykluczone¹⁶.

¹¹ Zob. np. J. Dukeminer, R.H. Sitkoff, *Wills, Trusts and Estates*, New York 2013, s. 147 i n.; J.R. Flax, D. Hutchinson [w:] *International Succession*, eds. L. Garb, J. Wood, Oxford 2015, s. 757–758.

¹² R. Kerridge, *Parry...*, s. 43 i n.

¹³ Stało się to mocą ustawy Familien- und Erbrechts-Änderungsgesetz-FamErbRÄG 2004.

¹⁴ Szerzej zob. np. J. Waszczuk, *Szczególne formy testamentu w prawie włoskim*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2007, nr 1, s. 255 i n.

¹⁵ Zob. A. Braun, *Testamentary Formalities in Italy* [w:] *Comparative...*, s. 135.

¹⁶ J. Waszczuk, *Szczególne...*, s. 263.

Podobna regulacja znana jest prawu niemieckiemu, choć dotyczy tylko podróży morskiej. Każdy, kto jest w podróży morskiej na pokładzie niemieckiego statku poza portem wewnętrznym, może sporządzić testament w ten sposób, iż swoją wolę na wypadek śmierci oświadczy ustnie w obecności trzech świadków (§ 2251 BGB). Możliwość sporządzenia testamentu podróznego poza statkiem morskim przewiduje zaś także prawo portugalskie (art. 2219 portugalskiego k.c. – „na pokładzie samolotu”), brazylijskie (art. 1889 brazylijskiego k.c. – „na pokładzie samolotów wojskowych i komercyjnych”), holenderskie (art. 4:101 holenderskiego k.c. – „na pokładzie statku powietrznego”) czy polskie (art. 953 k.c. – „na statku powietrznym”). Testamenty morskie znane są zaś jeszcze m.in. w prawie francuskim (art. 987 francuskiego k.c.) czy hiszpańskim (art. 722 hiszpańskiego k.c.).

W nauce prawa spadkowego wskazuje się – słusznie – iż nie jest do końca jasne, jaki cel chcieli osiągnąć ustawodawcy, regulując formę testamentu podróznego. W niektórych wypowiedziach *ratio legis* doszukuje się w tym, iż ustawodawca zakłada, że podróż samolotem lub statkiem morskim niesie za sobą niebezpieczeństwo, co winno umożliwiać sporządzenie testamentu. Takie rozumowanie jest jednak krytykowane. Zwraca się m.in. uwagę na to, iż takie przekonanie w obecnych czasach nie odpowiada rzeczywistości, gdyż przykładowo podróż samochodem niesie za sobą większe ryzyko utraty życia¹⁷. Podnosi się, że we współczesnym bardzo mobilnym świecie takie założenie nie ma większego sensu¹⁸. Wskazuje się także, iż okoliczności sporządzenia takiego testamentu są ograniczone¹⁹. Kwestionuje się wreszcie samą praktyczną możliwość sporządzenia tego testamentu, zwłaszcza gdyby miało ono się odbyć przed kapitanem statku powietrznego²⁰. Krytyka ta jest uzasadniona.

4. W prawie polskim testament podrózny został uregulowany w treści art. 953 k.c. Według tego przepisu podczas podróży na polskim statku morskim lub powietrznym można sporządzić testament przed dowódcą statku lub jego zastępcą w ten sposób, że spadkodawca oświadcza swą wolę dowódcy statku lub jego zastępcy w obecności dwóch świadków; dowódca statku lub jego zastępcą spisuje wolę spadkodawcy, podając datę jej spisania, i pismo to w obecności świadków odczytuje spadkodawcy, po czym pismo podpisują spadkodawca, świadkowie oraz dowódca statku lub jego zastępcą. Jeżeli spadkodawca nie może podpisać pisma, należy w piśmie podać przyczynę braku podpisu spadkodawcy. Jeżeli zachowanie tej formy nie jest możliwe, można sporządzić testament ustny.

Zasadniczo więc każdy podróżujący statkiem morskim bądź powietrznym, przynajmniej teoretycznie, może sporządzić taki testament. W ocenie ustawodawcy wystarczy przebywać w podróży na polskim statku morskim lub powietrznym i oświadczyć swoją wolę ustnie wobec dowódcy statku lub jego zastępcy²¹. Następnie osoby te powinny

¹⁷ Por. E. Skowrońska-Bocian, *Testament w prawie polskim*, Warszawa 2004, s. 122.

¹⁸ K. Osajda, komentarz do art. 953 [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Osajda, Warszawa 2017, nb. I, Legalis/el.

¹⁹ A. Braun, *Testamentary...*, s. 135.

²⁰ P. Cybula, *Testament podrózny 'de lege lata' i 'de lege ferenda'* [w:] *50 lat kodeksu cywilnego. Perspektywy rekodyfikacji*, red. P. Stec, M. Załucki, Warszawa 2015, s. 385 i n.

²¹ K. Osajda, komentarz do art. 953 [w:] *Kodeks...*, nb. 1–9, Legalis/el.

spisać ostatnią wolę spadkodawcy, po czym wszyscy obecni są zobowiązani złożyć pod takim rozrządzeniem podpis. Podróż, o której mowa w treści art. 953 k.c., rozpoczyna się zaś od wejścia na pokład statku i trwa aż do zakończenia tego pobytu; postoje w międzyczasie (w portach) traktowane są także jako podróz²². Skorzystanie zaś z tej formy testamentu nie jest uzależnione od jakichkolwiek innych przesłanek, w tym np. by zaistniało niebezpieczeństwo katastrofy²³.

Jak jednak można sądzić, i jak pokazują przeprowadzone w tej mierze badania, w praktyce sporządzenie takiego testamentu jest w zasadzie niemożliwe. Przewoźnicy polscy, zarówno morscy, jak i powietrzni, możliwości sporządzenia takiego testamentu po prostu nie przewidują²⁴. Brak jest w tej mierze jakiegokolwiek orzecznictwa, nie są szerzej znane także jakiegokolwiek testamenty sporządzone w ten sposób. Szereg argumentów, związanych przede wszystkim z kwestiami bezpieczeństwa podróży, jak również codziennymi realiami testowania, przemawia raczej za koniecznością usunięcia tego rodzaju formy testamentu z naszego systemu prawnego. Istnieją inne – jak można sądzić, bardziej przystosowane do czasów współczesnych – formy testamentu umożliwiające testowanie w nadzwyczajnych okolicznościach. Przyszłość testamentu podróжного, o ile tego rodzaju unormowanie się utrzyma, jest związana raczej z możliwościami, jakie stwarzają nowe technologie. Dzisiaj w zasadzie każdy posiada urządzenie rejestrujące obraz i dźwięk (smartfony), co zdaje się bardziej dogodnym narzędziem ewentualnej rejestracji rozrządzenia na wypadek śmierci w trakcie podróży niż osoba kapitana statku i nośnik tradycyjny, papierowy. Zalety takich urządzeń dostrzeżono już w niektórych systemach prawnych, gdzie tradycyjne mechanizmy znane prawu spadkowemu są uzupełniane przez rozwiązania odpowiadające wyzwaniom nowych technologii. Na świecie już wielokrotnie w sytuacji zagrożenia życia w podróży sporządzano testament za pomocą smartfonów czy tabletów²⁵. Jak można sądzić, kolejne tego typu wyzwania są u progu²⁶.

5. W świetle powyższego wskazać należy, iż interesująca propozycja legislacyjna pojawiła się w tej mierze ostatnio w prawie szwajcarskim. Tamtejsza Rada Związkowa postuluje poszerzenie instrumentarium prawnosпадkowego o wideotestament²⁷. Miałby to być jeden z testamentów szczególnych. Zgodnie z propozycją nowelizacji przepisu § 506 ZGB z dnia 4 marca 2016 r., możliwość sporządzenia takiego testamentu występowałaby, obok istniejącego testamentu ustnego, w razie obawy rychłej śmierci, katastrofy komunikacyjnej, epidemii lub działań wojennych. W odróżnieniu od testamentu

---

²² Zob. S. Wójcik, F. Zoll [w:] *System prawa prywatnego*, t. 10, *Prawo spadkowe*, red. B. Kordasiewicz, Warszawa 2013, s. 346.

²³ J. Ignaczewski, *Prawo spadkowe. Art. 922–1088 KC. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 151.

²⁴ Zob. P. Cybula, *Testament...*, s. 397–398.

²⁵ Zob. np. R. Kako, *Wills and Estates: Informal Wills and Smartphones*, „Law Society Journal” 2014, vol. 4, s. 42 i n.

²⁶ Zob. K.B. Gee, *Electronic Wills and the Future: When Today's Techie Youth Become Tomorrow's Testators* [w:] *The Marvin R. Pliskin Advanced Probate and Estate Planning Seminar*, Ohio 2015, s. 1 i n. (materiały konferencyjne).

²⁷ Projekt ustawy dostępny po adresem: <https://www.bj.admin.ch/> (dostęp: 28.02.2017).

ustnego, spadkodawca mógłby sporządzić taki testament bez obecności świadków w ten sposób, iż jego postać powinna zostać utrwalona na nagraniu wideo, na którym przedstawi się, wytłumaczy szczególne okoliczności sporządzenia tego testamentu, poda – o ile to możliwe – datę oraz wyjaśni swoją wolę na wypadek śmierci. Testament ten, zgodnie z proponowanym brzmieniem § 508 ZGB, byłby ważny przez 14 dni od dnia, w którym spadkodawca mógłby skorzystać ze zwykłej formy testamentu. Natomiast każdy, kto otrzymałby testament w postaci wideo, winien bez zbędnej zwłoki poinformować o tym sąd spadku, który winien spisać protokół (proponowany § 507 ust. 3 ZGB)²⁸.

Propozycja szwajcarska wpisuje się w panującą ostatnio tendencję do uwspółcześnienia prawa spadkowego. W literaturze przedmiotu wielokrotnie wskazywano już potrzebę świeżego spojrzenia na problematykę formy testamentu, czego proponowane rozwiązanie szwajcarskie jest dowodem. Wskazać można tutaj głosy płynące z państw *common law*, zwłaszcza Australii, Nowej Zelandii i Republiki Południowej Afryki, ale także Stanów Zjednoczonych Ameryki czy Kanady, jak również niektórych państw europejskich, w tym Niemiec czy Holandii, które z większą bądź mniejszą odwagą sugerowały sięganie po rozwiązania odzwierciedlające ducha czasów, w jakich żyjemy²⁹. W niektórych systemach prawnych funkcjonują już zresztą testamety elektroniczne, nie tylko jako sporządzane w okolicznościach ekstraordynaryjnych, ale także jako testamety zwykłe.

Wydaje się, iż dzisiaj, w dobie smartfonów, gdy w zasadzie każdy ma możliwość skorzystania z formatu audio-wideo, a nagranie dźwięku i obrazu nie stanowi większego problemu, wykorzystanie tej sposobności dla celów prawnospadkowych jawi się jako pożądane. Niekompatybilność testamentu podróznego z wymogami dzisiejszych czasów zostałyby w ten sposób łatwo usunięta. Spadkodawca, korzystając z dostępnego mu na co dzień urządzenia, tworzyłby dokument w postaci elektronicznej, który zawierałby jego wolę *mortis causa*. Problem wiarygodnych dowodów jego intencji i autentyczności rozrządzenia, czemu – jak można sądzić – służyć ma obecność kapitana statku, nabrałby wymiaru cyfrowego. Wydaje się, że utrwalenie okoliczności sporządzenia testamentu, które następowałyby w dokumencie stanowiącym plik cyfrowy, o wiele lepiej spełnia kryteria dotyczące bezpieczeństwa obrotu niż ostatnia wola utrwalona w protokole podpisanym przez kilka przypadkowych osób. Nadto praktyczne zastosowanie tej formy testamentu wykraczałoby znacznie poza dzisiejsze teoretyczne możliwości jego sporządzenia i rozciągałoby się także na inne formy podróży (np. wycieczki

²⁸ Na temat projektu zob. np. T. Somary, L.L. Sciamanna, *Modernisierung des schweizer Erbrechts: die wichtigsten Reformvorschläge des Bundesrates im Überblick*, CMS Law-Tax z 13.09.2016 r., <http://cms.law/> (dostęp: 17.02.2017); B. Hösly, A. Geiger, *Reform des Schweizer Erbrechts: Bundesrat schickt einen ersten Entwurf in die Vernehmlassung*, „MME Magazin”, <http://mme.ch/> (dostęp: 17.02.2017).

²⁹ Por. P. Breitschmid, *Testament und Erbvertrag – Formprobleme: Die Einsatzmöglichkeiten für die Nachlassplanung im Lichte neuerer Rechtsentwicklungen* [w:] *Testament und Erbvertrag*, Hrsg. V.P. Breitschmid, Bern-Stuttgart 1991, s. 27 i n.; P. Critchley, *Privileged Wills and Testamentary Formalities: A Time to Die?*, „Cambridge Law Journal” 1999, vol. 1, s. 49–58; A. Röthel, *Ist unser Erbrecht noch zeitgemäß?*, [w:] *Gutachten Teil A zum 68. Deutschen Juristentag*, Berlin 2010, s. 1–100 (materiały konferencyjne); K. Muscheler, *Das eigenhändige Testament – gestern, heute und morgen*, „Successio – Zeitschrift für Erbrecht” 2014, Bd. 1, s. 24–25; D. Horton, *Wills Law on the Ground*, „UCLA Law Review” 2015, vol. 62, s. 1096 i n.

górskie)³⁰, o ile oczywiście testament ten miałby mieć postać testamentu szczególnego. Istnieje bowiem również i taka możliwość, by wideotestament traktowany był jako jeden z testamentów zwykłych. Jest to bowiem forma, która spełnia wszystkie funkcje przepisów o formie testamentu. Pozwala nie tylko na utrwalenie intencji spadkodawcy i sprawdzenie autentyczności konkretnego rozrządzenia na wypadek śmierci, ale także na ochronę spadkodawcy i standaryzację oświadczeń ostatniej woli.

6. W prawie polskim niezbędna jest dalsza dyskusja dotycząca przyszłego kształtu tego działu prawa cywilnego. Płynące z wielu miejsc głosy dotyczące konieczności dostosowania prawa spadkowego do aktualnych potrzeb społeczeństwa nie mogą pozostać bez odpowiedzi. Dobrodziejstwa nowych technologii, sprawdzone w innych obszarach, niekiedy służyć mogą także i uwspółcześnieniu norm prawnych kształtujących stosunki prawne *mortis causa*. Jednym z takich sprawdzonych formatów jest, jak się wydaje, format wideo. Tradycyjne mechanizmy znane prawu spadkowemu, a służące do testowania, wymagają odświeżenia. Kierunek cyfrowy to zaś kierunek, od którego nie ma odwrotu. Stąd dobrze by się stało, gdyby w dyskusji na temat unowocześnienia polskiego prawa spadkowego, o ile taka dyskusja będzie kiedyś na szerszą skalę prowadzona, rozważyć możliwości stwarzane przez dobrodziejstwa techniki, z powodzeniem wykorzystywane w innych systemach prawnych. Jednym z takich mechanizmów może być wideotestament – konstrukcja, która pozwala na rejestrację i odtworzenie szeregu okoliczności związanych z rozrządzeniem majątkiem *mortis causa*.

---

³⁰ Na temat ryzyka, jakie się z tym wiąże, zob. np. M. Załucki, *Problem ryzykownych i długotrwałych wypraw górskich a prawo rodzinne i spadkowe* [w:] *Prawne aspekty bezpieczeństwa w górach – turystyka, rekreacja, sport*, red. P. Cybula, Kraków 2013, s. 259–271.